HEALTHY FOOD – Egészséges Étel az Egészséges Élethez

Egészséges társadalom – helyzetkép a magyar népesség egészségi állapotáról

Készült a vas megyei Markusovszky Kórház Nonprofit Zrt. megbízásából, a „Healthy Food – Egészséges Étel az Egészséges Élethez” című projekt keretében.

Befektetés a jövőbe
A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg

Egészséges társadalom – helyzetkép a magyar népesség egészségi állapotáról

Készült a Vas Megyei Markusovszky Kórház Nonprofit Zrt. megbízásából, a „Healthy Food – Egészséges Étel az Egészséges Élethez” című projekt keretében.

2011. február

Empirica Gazdasági és Társadalomkutató Intézet Kft.

Bognár Edit

IMPRESSZUM:

Tulajdonosi, szerzői és kiadói jogok:

© 2011: Empirica Gazdasági és Társadalomkutató Intézet Kft.
Szent György utca 16.
9400 Sopron

Minden jog fenntartva. A tanulmány nyomtatása, sokszorosítása kizárólag az Empirica Kft. írásos beleegyezésével lehetséges.

Megjegyzés: a tanulmány összeállítását alapos kutatások előzték meg, ennek ellenére a szerzők nem vállalnak felelősséget az esetleges hibás adatokért illetve nyomdai hibákért.

A projekt a Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 keretében, az Európai Unió és a Magyar Köztársaság társfinanszírozásával valósul meg.

EGÉSZSÉGES TÁRSADALOM - HELYZETKÉP A MAGYAR NÉPESSÉG EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTÁRÓL

Napjaink egyik legégetőbb kérdésének tekinthető, hogy társadalmunknak milyen az egészségi állapota. Már számos kutatás bizonyította annak következményét, hogy egy rosszabb általános egészségi szint milyen hatással lehet a gazdasági fejlődésre. Ennek ellenére mégsem fordítunk kellő figyelmet az egészséges életmódra. Pedig kis odafigyeléssel könnyen lehetne javítani az elriasztó adatokon, mégis évről évre romlanak ezek a statisztikák.

A következőkben röviden összefoglaltam, hogy milyen hatása van az emberek egészségi állapotának a gazdaságra. Továbbá, hogy Magyarország társadalma milyen egészségi állapottal rendelkezik jelenleg.

Az egészség és gazdaság összefüggései

Mielőtt megvizsgálnánk egy társadalom egészségi helyzetét, tisztáznunk kell mit értünk egészségen. Közgazdasági vonatkozásban az egészség egy különleges jószág, melynek jellemzői befolyásolhatják a gazdaság hatékonyságát. Az egészség:

- *„mással nem helyettesíthető ”árucikk”,*
- *hiánya lerombolja az egyén jövedelemszerző képességét,*
- *keresletét nem a fizetőképesség határozza meg,*
- *helyreállítása iránti igény időpontja, minősége, időtartama nem tervezhető előre”.* (Gidai Erzsébet, 1998)

Számtalan kutatás kimutatta, hogy nem csak a gazdasági jólétnek van pozitív hatása az egészségre, hanem ez fordítva is igaz. Tehát kölcsönös kapcsolat van az egészség és a gazdasági növekedés között. [1]

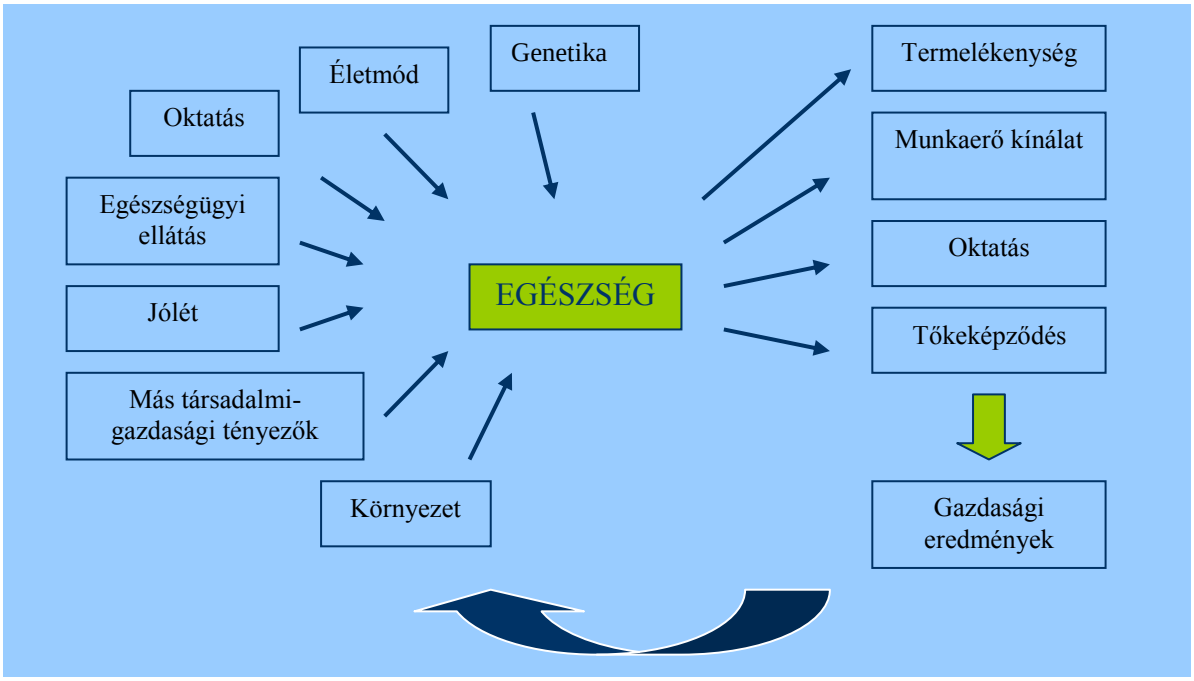
Az az összefüggés figyelhető meg, hogy mivel az egészséges ember kevesebbet marad ki munkájából, hatékonyabban tud dolgozni és tovább tudja elvégezni munkáját, ezzel hozzájárul a gazdaság teljesítőképességének növekedéséhez. Ezáltal az életszínvonal is növekszik és élénkül a gazdaság. A magasabb élettartam következtében többet tesz félre az időskorra, minek hatására nő a megtakarítás.

Magyarországon az egészségi állapot rossznak minősíthető, ahhoz képest, amilyennek lennie kellene az egészségügyi rendszer minőségéből következően. Többek között ennek is következménye, hogy az ország nagyon alacsony gazdasági növekedést mutat. Az öregedő

[1] Julio Frenk: Health and the economy: A vital relationship

társadalom problémája is csak ront a helyzeten. Kevés gyermek születik: 1,3 gyermek átlagosan családonként, a 2,1 helyett. Ez főként azért jelent problémát, mivel az idősek kevesebbet keresnek és takarítanak meg.

A rossz egészségi állapot javítására segítséget jelentenének a népegészségi programok. Ezek a programok az egészségtudatos életmód követésére hívnák fel a lakosság figyelmét, továbbá a prevenciót is segítenék. A prevenció egy költségesebb megoldás, de ugyanakkor hosszú távú befektetési mivoltát kell néznünk. Már egészen gyermekkortól kezdve (védőoltások), felnőttkorig (szűrővizsgálatok) alkalmazható.[2]

1. ábra: Az egészség és a gazdaság kapcsolata

Forrás: European Commission – Health and Consumer Protection Directorate-General: The contribution of the health to the economy in the European Union. European Communities, 2005.

Az egészségnek számos pozitív hatása van az oktatásra is. Az egészséges gyermekek jobban tanulnak és kevesebbet hiányoznak. Hosszú távú hatása pedig egy stabil tudással rendelkező humán tőke kialakulása. Második megemlítendő terület a termelékenység, ami főként a munkaerőre vonatkozik. A jó fizikai és egészségi állapotban lévő felnőttek jobban tudják végezni munkájukat, kevesebbet hiányoznak, kevesebbet kell költeni egészségügyi ellátásukra. A harmadik fontos terület a pénzügyi megtakarítások. Az egészséges emberek

[2] Dr. Nagy Bence, Dr. Kaló Zoltán- Paradigmaváltás a preventív egészségügyi befektetések gazdasági megítélésében - Egészséges társadalom és gazdasági növekedés: ok és okozat?

többet képesek dolgozni, amiért természetesen több pénzt kapnak és így nő a megtakarításuk, továbbá nagyobb valószínűséggel élnek hosszabb ideig, aminek a tudata növeli az időskorra félretett megtakarításokat.[3]

Amint az előbb láthattuk a betegségeknek költségei vannak. Ezeket három fő csoportba sorolhatjuk:

1. közvetlen költségek: ezek az egészségügyre hárulnak. Mikor valaki megbetegszik, orvoshoz kell mennie, esetleg korházba kell befeküdnie, gyógyszereket kap.
2. közvetett költségek: ezek a beteg termelékenységének csökkenését jelentik, mely hatással van az össztermelésre, a gazdasági növekedésre.
3. eszmei költségek: ezek az egyént és családját, közvetlen környezetét érő pszichológiai hatások. Például: betegséggel járó fájdalmak, szenvedés, vagy haláleset esetén a lelki trauma.

Érdemes még az egészség makrogazdasági hatásait áttekintenünk, ehhez az egészségtörténeti kutatások nyújtanak segítséget. Ezek azon alapulnak, hogy az egészségi állapot a megelőző 1-2 évszázadban jelentős mértékben hozzájárult a gazdaság növekedéséhez.

Ezen tanulmányok úttörője Fogel volt, akinek 1994-es tanulmánya rámutatott arra, hogy az Egyesült Királyság 30%-os gazdasági növekedése az egészség és táplálkozás 1780 és 1980 közötti fejlődésének tudható be.

Egy 2001-es tanulmány szerint hosszabb perióduskénti kell az egészség és gazdasági növekedés kapcsolatát vizsgálni. A felmérés 10 iparosodott országban 30-40%-os gazdasági növekedést mutatott ki az egészségi helyzet növekedésének köszönhetően.

A fejlett országokban az egészségügyi szektor igen fontos szerepet tölt be, továbbá méreténél fogva is igen jelentős. A szektor outputja 7%-át teszi ki az EU-15 GDP-jének. Ugyanakkor befolyásolja a gazdaság versenyképességét:

- hatással van a munkaerőpiacra,
- a bérköltségekre,
- a források makrogazdasági szintű elosztására is.

Makrogazdasági jelentőségét néhány statisztikai adat is jól reprezentálja: az EU-15 összes munkavállalójának a 8,8%-a dolgozik az egészségügyi szektorban, az EU-25 esetében pedig ez az arány 9,3% (2003-as adatok alapján), és ez növekvő tendenciát mutat.

A munkavállalókon kívül egy másik fontos makrogazdasági hatását is meg kell jegyeznünk az egészségi szektornak. Ebben a szektorban elenyészően kicsi a külföldi

[3] Marc Suhrcke: The contribution of health to the economy in the European Union, 16 August 2006

szolgáltatók aránya, vagyis nem beszélhetünk nemzetközi versenyről. A szabályozó intézkedések hiányában hatékonyságvesztést eredményezhet a szektor finanszírozása és ezáltal a többi szektor hatékonysága is csökkenhet és a források helytelen elosztásához vezet. Tehát hatással van a gazdaság egészének versenyképességére, mivel forrásokat von el a gazdaság más, esetlegesen produktívabb ágazataitól. [4]

A magyar társadalom egészségi állapota[5]

Magyarországon az egészségi állapotról általánosságban elmondható, hogy nagyon rossz. Az alacsony születésszám és az ehhez képest magas halálozási adatok már régóta fogyó társadalomra hívják fel a figyelmünket.

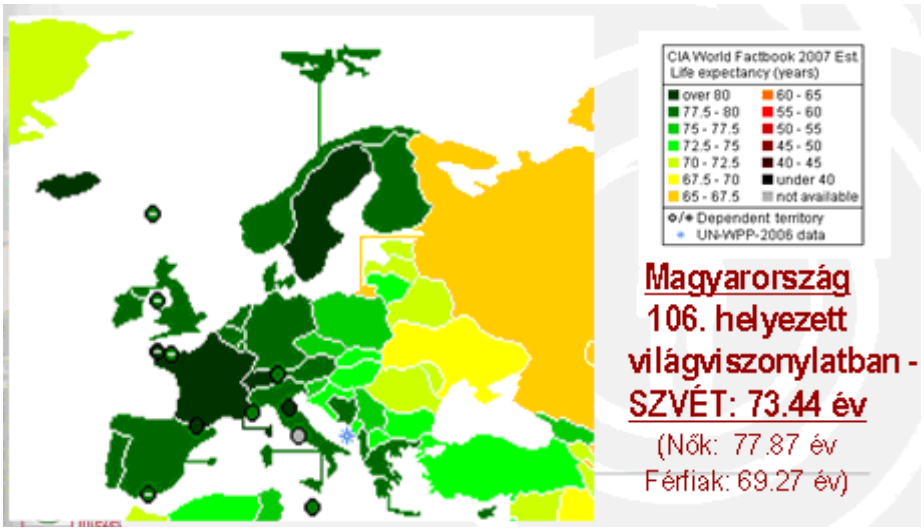
1. táblázat: Természetes szaporodás/ fogyás Magyarországon 2000-2009

(ezer lakosra)

Természetes szaporodás/ fogyás	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Magyarország	**-3,7**	**-3,4**	**-3,5**	**-4,1**	**-3,7**	**-3,8**	**-3,2**	**-3,5**	**-3,1**	**-3,4**

Forrás: KSH

Ahogy az a táblázatban is látszik 2000-óta a mélypont 2003-ban volt, de 2009-ig sem sokat javult a helyzet. Ennek okát az alacsony születésszámban, a magas halálozási számban és a rossz egészségi állapotban találhatjuk meg.

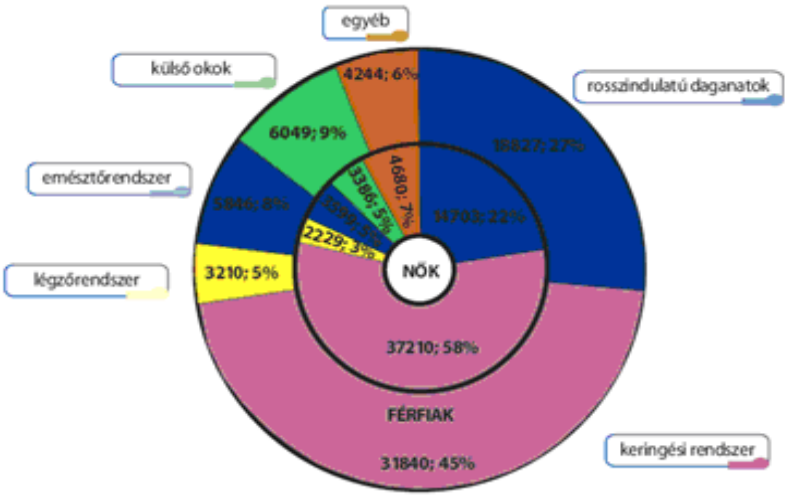
2. ábra: Születéskor várható élettartam 2009-ben (a CIA 2007-es becslése alapján)

Forrás: Life Expectancy 2007 Est. CIA World Factbook

[4] European Commission
[5] Statisztikai Tükör, IV. évfolyam 50. szám, ELEF 2009 (KSH)

Amint a térképen is látható, Magyarországon a születéskor várható élettartam a nyugat-európai országokhoz képest akár 5-10 évvel kevesebb. Ahogy az ábra mellékletében is láthatjuk ezzel Magyarország a 106. helyen áll a világranglistán. Ennek magyarázatául ugyancsak a helytelen életmód szolgál.

A következő ábra a halálozási okok százalékos megoszlását mutatja be, nők és férfiak esetében, 2007-es adatok alapján. A férfiak és nők körében is vezető halálok a keringési rendszer megbetegedése (45%, 58%). Ezt követi a rosszindulatú daganatok által okozott halál (27%, 22%).

3. ábra: vezető halálokok a magyar népességben

Forrás: Dr. Kiss István [2007]

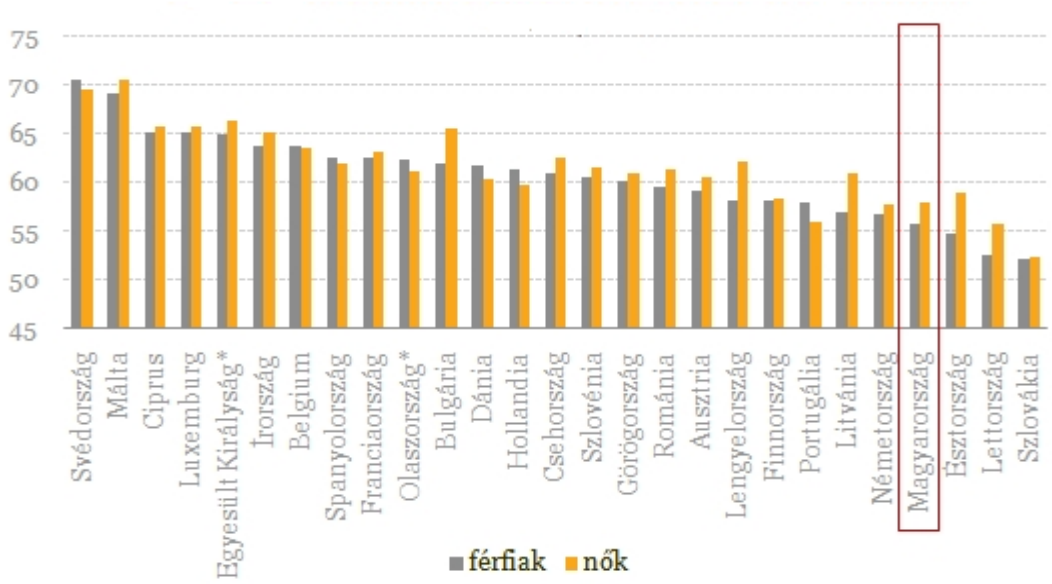
Az összes betegséget tekintve Magyarországon a betegségek gyakorisága:

1. mozgásszervi megbetegedések (33 %)
2. magas vérnyomás (27 %)
3. krónikus szorongás, depresszió (10 %)
4. cukorbetegség (7 %)
5. asztma (6 %)
6. agyér betegségek (5 %)
7. daganatos megbetegedések (2 %)[6,7].

A betegségek előfordulásának kockázatát növelheti a rossz egészségmagatartás, vagyis az elhízás (rossz táplálkozás), mozgáshiány, dohányzás, alkoholfogyasztás.

[6] A betegség gyakorisága azért ilyen alacsony, mert Magyarországon az ilyen betegségben szenvedők korábban halálozoknak el.

[7] Egészségjelentés 2010. *Egészség Monitor Kutató és Tanácsadó Nonprofit Közhasznú Kft*.

4. ábra: Egészségben eltöltött életévek száma az EU-ban (születéskor várható, 2009)

Forrás: Eurostat, Portfolio.hu

Európai Uniós viszonylatban is elég rossz helyen áll Magyarország. Az egészségben eltöltött évek alapján az utolsók között áll. A férfiak tekintetében ez 56 év, míg a „legegészségesebb” országnál ez 70 év fölött van.

A rossz egészségi állapot számos okra vezethető vissza. A következőkben ezek közül fejtem ki a legfontosabbakat.

Elhízás

Az elhízás számos betegség kockázati tényezője lehet. A legfontosabbakat említve növeli például a szívkoszorúér-betegségek, az ischaemiás stroke és a cukorbetegség valószínűségét, és növeli egyes daganatos megbetegedések kialakulásának esélyét is.

A következő táblázatban láthatjuk, hogy hogyan alakult 2009-ben a lakosság testtömeg indexe.

2. táblázat: A lakosság megoszlása a testtömeg index (BMI) alapján képzett kategóriák szerint nemenként és korcsoportonként, 2009

(%)

BMI-kategória	18–34	35–64	65–	Összesen
	éves			
Férfi				
Sovány	3,0	0,6	1,4	1,5
Normál súlyú	55,9	29,6	28,9	37,7
Túlsúlyos	29,8	45,0	39,8	39,4
Elhízott	11,3	24,8	30,0	21,5

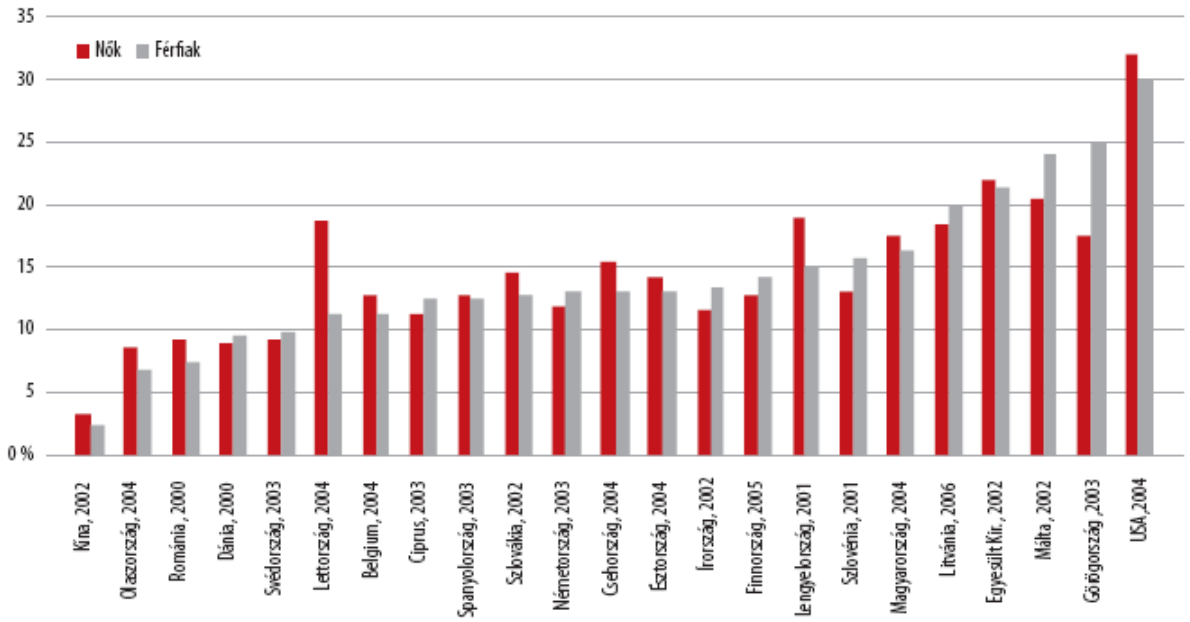
Nő				
Sovány	11,3	3,0	1,9	4,9
Normál súlyú	67,4	39,8	32,1	45,2
Túlsúlyos	14,9	34,2	42,1	31,1
Elhízott	6,4	23,1	23,8	18,9

Forrás: Statisztikai Tükör, IV. évfolyam 50. szám, ELEF 2009 (KSH)

A férfiaknál megfigyelhető, hogy a fiatal korcsoport több mint fele a normál súlyú csoportba tartozik és csak idősebb korban kezdődik meg az elhízási folyamat. 35 éves kor felett jellemző a túlsúlyosság, nagyjából 60%-uknak kellene leadnia testsúlyából.

A nőknél bár kicsit kedvezőbb, de hasonló a helyzet. A fiatalok körében mindössze 21,3% tartozik a túlsúlyosak és elhízottak körébe. (a férfiaknál ez kétszer ennyi) Egyedül a 65 éven felülieknél láthatunk magasabb értéket a túlsúlyosak között.

A társadalom egészét nézve a férfiak 60,9%-a, a nők 50%-a rendelkezik kockázati tényezővel az imént felsorolt betegségek felmerülésével kapcsolatban.

5. ábra: Az elhízott felnőttek aránya a WHO adatai alapján

Forrás: Tóth Emese, dr. Nagy Bence- Az elhízás egészség-gazdaságtani megközelítése

Nemzetközi viszonylatban a vezető szerepet az USA tatja, ahol több mint 30%-os az elhízási arány. Kiugróan magas értékeket mutat a nők esetében Lettország és Lengyelország, a férfiak esetében pedig Málta és Görögország. Magyarország a 16-17%-os obesitas aránnyal a középmezőny végére sorolható.

Testmozgás

A magyar társadalomra jellemző a testmozgás hiánya. A népesség közel fele nem végez intenzív testmozgást, harmada pedig egyáltalán nem mozog. Ez a magatartás könnyen vezet elhízáshoz.

Dohányzás

A dohányzás súlyos légzőszervi, szív- és érrendszeri, valamint daganatos megbetegedéseket okozhat.

3. táblázat: A rendszeresen dohányzók aránya

(%)

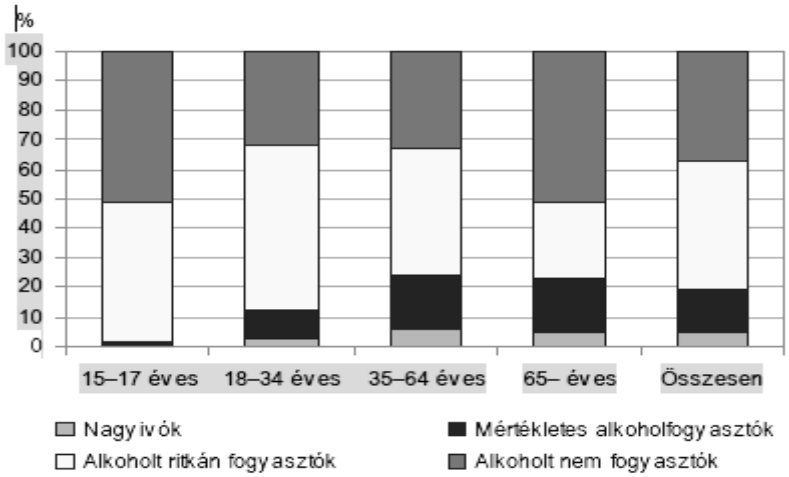
Év/nem	18–34	35–64	65–
	éves		
Férfi	36,3	36,4	14,1
Nő	25,6	28,8	7,0

Forrás: Statisztikai Tükör, IV. évfolyam 50. szám, ELEF 2009 (KSH)

Ahogy a táblázatban is látható már a fiatalok körében is nagyon magas a rendszeresen dohányzók aránya. A férfiak körében elterjedtebb ez a káros szokás, de nem sokkal előzik meg a nőket. Az előbbieknél több mint egyharmaduk, az utóbbiaknál több mint egynegyedük tartozik a dohányosok közé. (18-64 évesek körében)

Alkoholfogyasztás

A túlzott alkoholfogyasztás májcirrózis, stroke, daganatos megbetegedések, születési rendellenességek okozója lehet. A felnőtt lakosság 4,6%-a tartozik a nagyivók körébe.

6. ábra: Alkoholfogyasztás Magyarországon 2009

Forrás: Statisztikai Tükör, IV. évfolyam 50. szám, ELEF 2009 (KSH)

Szomorú, hogy a fiatalkorúak körében is jelentősen elterjedt az alkoholfogyasztás. Ahogy az ábrán látszik a 15-17 évesek korosztályában közel 50%-os az alkalmankénti alkoholfogyasztás. A nagyivók a 34-64 évesek közül kerülnek ki a legnagyobb arányban, de 18 éves kortól minden korcsoportra jellemző jelenlétük. A 65 év felettieknél a legalacsonyabb az alkoholfogyasztók száma.

Összegezve a leírtakat, szomorú képet kell alkotnunk a magyar társadalom egészségi állapotáról. A kevés odafigyelés okán sajnos ez változatlan marad, sőt tovább romlik majd. Véleményem szerint még több figyelmet kellene fordítani a prevencióra, főként a fiatalok körében. Az egészségtudatos életmódra nevelés megállíthatná ezt a romló tendenciát, továbbá kevesebb költséget róna a társadalomra az egészségügyi ellátás. Természetesen ehhez hosszú időnek kell még eltelnie, mivel az emberek gondolkodásmódjának megváltoztatása nem egyszerű feladat.

Forrásjegyzék

- Dr. Nagy Bence, Dr. Kaló Zoltán- Paradigmaváltás a preventív egészségügyi befektetések gazdasági megítélésében - Egészséges társadalom és gazdasági növekedés: ok és okozat?
- Egészségjelentés 2010. *Egészség Monitor Kutató és Tanácsadó Nonprofit Közhasznú Kft.*
- European Commission
- Gidai Erzsébet, 1998- A piac szerepe az egészségügyben-nemzetközi összehasonlítás
- Julio Frenk: Health and the economy: A vital relationship
- Marc Suhrcke: The contribution of health to the economy in the European Union, 16 August 2006
- Statisztikai Tükör, IV. évfolyam 50. szám, ELEF 2009 (KSH)

Adatszolgáltatók

- Egészségjelentés 2010. *Egészség* Monitor Kutató és Tanácsadó Nonprofit Közhasznú Kft. Az egészség-gazdaságtan és az egészségügyi közgazdaságtan kapcsolata
- Eurostat, Portfolio.hu
- Dr. Kiss István [2007]
- KSH: Természetes szaporodás/ fogyás Magyarországon 2000-2009
- Life Expectancy 2007 Est. CIA World Factbook
- Statisztikai Tükör, IV. évfolyam 50. szám, ELEF 2009 (KSH)
- Tóth Emese, dr. Nagy Bence- Az elhízás egészség-gazdaságtani megközelítése